

СУЧАСНІ ПІДХОДИ ДО ВИЗНАЧЕННЯ ПРОВІДНИХ ПРИНЦИПІВ ОРФОГРАФІЧНОЇ СИСТЕМИ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ

У статті розглядається питання визначення провідних принципів орфографічної системи англійської мови з метою навчання читання та письма. Для з'ясування ступеня фонетичності цієї мови проаналізовано праці вітчизняних і зарубіжних учених і методистів.

Ключові слова: фонетичний принцип, орфографічна система, звуковий метод навчання техніки читання.

Орфографічна система будь-якої мови базується на чотирьох основних принципах: 1) фонетичному, 2) морфологічному, 3) традиційному та 4) ідеографічному [3, с. 166]. В англійській мові (АМ) є частина слів, що базується на першому з них (наприклад, pen, desk, man, rat, коли буква повністю відповідає одному звуку), а також на другому (наприклад, teach – teacher). Проте провідним в АМ вважається традиційний принцип, тому можливість використання фонетичних (або звукових) методів навчання під час навчання техніки читання в початковій школі ставиться під сумнів і методисти вважають, що більш доцільним є використання методу цілих слів. Проте у Сполучених Штатах Америки та Великобританії набуває популярності ідея навчання читання та письма за фонетичним принципом.

У своїх дослідженнях сучасні науковці звертали увагу на різні аспекти навчання техніки читання англійською мовою. К. І. Онищенко зауважувала щодо особливостей орфографічної системи та мовних труднощів [3, с. 192-194]. Г. В. Рогова зазначала, що проблеми у навчанні читання спричинюються тим, що слова мають різний рівень орфографічних труднощів [4, с. 165-166]. О. В. Васильєв у своєму посібнику щодо правил читання надає численні приклади графемо-фонемних відповідностей [2].

Проте бракує наукових досліджень, у яких розглядається можливість навчання читання та письма за фонетичним принципом. Одночасно у публікаціях зарубіжних авторів розглядається можливість навчання за звуковим методом Phonics. З огляду на вищезазначене, обрана тема є **актуальною** та потребує дослідження. Таким чином, **метою** цієї статті є дослідження можливості навчання читання та письма АМ за фонетичним принципом та з'ясування ступеня фонематичності АМ.

У дослідженнях Г. В. Рогової, в яких розглядається лексичний мінімум для учнів 5-8 класів, висловлюється думка, щодо доречності навчання читання за традиційним принципом [4, с. 165-166]. Автором було встановлено 5 груп слів за рівнем орфографічних труднощів. До першої групи було віднесено ті, що пишуться та читаються за фонетичним принципом. Другу складають слова, в яких літера пишеться, але не має звукового еквіваленту. В третій групі – що відображають традиційні правила читання, а в четвертій – з типовим сполученням літер, які не мають чітких правил читання. П'ята група слів підпорядковується історичному принципу написання. За даними Г. В. Рогової, слова, що відносяться до двох останніх груп, становлять 65 % від усього обсягу і через те спричинюють значні труднощі під час оволодіння відповідностями між літерами та звуками АМ.

Як зазначає Г. Е. Борецька [1, с. 4], найбільш характерними труднощами орфографічної системи є такі: 1) кількісна неадекватність між буквами та звуками у слові, тобто між графічним і звуковим образом слова; 2) різночитання однакових букв і буквосполучень: pin-pine, now-snow; 3) кількість букв алфавіту та кількість графем, які вони утворюють: 26 букв передають 104 графем; 4) наявність "німих" букв у словах: kite, through, Wednesday; 5) наявність діакритичних знаків; 6) передача того самого звука різними буквами і буквосполученнями: [k] – cat, kitchen, school, question.

Проте можливо припустити, що це твердження може бути недостовірним через низку причин: 1) у вітчизняній методичній літературі проблемі труднощів орфографічної системи АМ приділяється увага у незначній кількості робіт і досліджень, які здійснювалися досить давно, а саме, в радянські часи; 2) Г. В. Рогова подає лише результати свого аналізу, проте не наводить самих слів, їхньої кількості та критеріїв відбору, тому важко робити висновки щодо логіки дослідження; 3) існує можливість, що дані є справедливими за умови навчання десяти-тринадцятирічних дітей двадцять років тому.

Ураховуючи той факт, що підходи до навчання АМ суттєво змінили свої акценти, а також, що дітей шестирічного віку може цікавити зовсім інша тематика, ми вважаємо, що необхідно дослідити інтереси учнів. З метою пошуку виваженого висновку ми вирішили звернутися до досліджень, що проведені англоговірними науковцями.

Проблема фонематичності АМ є досить актуальною в Сполучених Штатах Америки та Великобританії через поширення звукового методу Phonics. Прихильники наводять дані досліджень Д. Кристена у 1999 році [5], що переважна частина ЛО (85%) АМ підпадає під фонетичний принцип. Таким чином, Д. Хук [6] наголошує, що орфографія в АМ є дуже "правильною" (або фонетичною) і опанувати нею не важко, а автор посібника "Phonics from A to Z" В. Блевінг [5, с. 8] зазначає, що 84% англійських слів підпадають під фонетичне написання та (або) прочитання.

На думку Р. Б. Сполдінга [6, с. 13], якщо навчати належним чином, то можна помітити, що АМ є майже фонетичною, і науковець наголошує на тому факті, що 94% від усіх найбільш вживаних слів можуть бути записані правильно за допомогою 70 фонографем (термін автора), керуючись лише 26 правилами.

Певною мірою поштовхом для подібних тверджень були дослідження, проведені Г. Девей та П. Ханна в 1940 та 1960 роках відповідно, що засвідчують, що про написання і прочитання фонем можливо здогадатися з 75-відсотковою точністю [6, с. 12].

На противагу цьому автори не дотримуються поглядів щодо фонематичності АМ і не підтримують прибічників звукового методу. На думку Г. Девей, абсолютно фонетичні зв'язки між літерою та звуком існують тоді, коли одній фонемі відповідає лише одна літера і навпаки. Вчений вважає, що підрахунки мають проводитися для трьох напрямів. На його думку, словом, що відповідає фонетичному принципу прочитання, є те, в якому кожна літера має один відповідник (фонему): 1) для навчання читання, 2) письма, 3) лише для суто лінгвістичних досліджень [5, с. 14]. Перший, на його думку, здійснюється на рангованому списку слів (тобто ті, що найчастіше вживаються в текстах), другий – на нерангованому, а третій – на загальному словниковому запасі мови. Не зважаючи на це, результати подаються з огляду на орфографію фонем, складів та слів.

Г. Девей розглянув тексти письмової та усної форми АМ загальною кількістю 100 000 слів і виокремив з них 1 027, що, повторюючись, склали 73,6% від загальної кількості. З цих слів лише 229 відповідали фонетичному принципу, що становило лише 22, 3% від усіх слів [6, с. 14]. Окрім цього, до розгляду було взято уривок тексту, який складався з 267 слів, що містили 364 склади та 958 фонем (1 149 літер) [6, с. 14] (див. табл.1).

Таблиця 1

Дані Г. Девей щодо фонетичності англійської мови

Кількість одиниць дослідження	Одиниці дослідження		
	слово	склад	фонема
Загальна кількість одиниць дослідження	267	364	958
Кількість одиниць, які відповідають фонетичному принципу	106	173	712
Кількість одиниць, які відповідають фонетичному принципу (у відсотках)	39,7 %	47, 5%	75%

Твердження щодо "нефонематичності" АМ повторюються тими вченими, які підтримують навчання читання за методом цілих слів. Р. Хостон наголошує на тому, що зараз використовується 500 символів для позначення 40 фонем, а отже, АМ є лише на 8% фонетичною [6, с. 12]. Е. Манзо посилається на дослідження К. С. Гудмана, в яких зазначається, що АМ не має великої кількості однозначних відповідностей між літерами та звуками [9, с. 181], та на дані Р. Ходжа та Е. Рудольфа [9, с. 181] про те, що з 80 000 слів найчастіше вживаються саме "неправильні". Підрахунки свідчать, що 50% зазначеної кількості слів складають 109 слів, а 90% – лише 5 000 [9, с. 183].

Для підтвердження цієї думки А. Манзо [9, с. 418-423] наводить дослідження М. Ідса [7], в якому проаналізовано 400 дитячих книжок для найнижчого рівня та визначає 227 слів, що є найбільш вживаними. Для кожного слова надається кількість повторів у текстах, а до десяти найбільш частотних входять the, and, a, I, to, said, you, he, it, in [6, с. 423].

Прихильники методу Phonics беруть до уваги ці дані. Наприклад, автори серії книжок Nearstar [8], які розроблені для учнів молодшого шкільного віку з початковим рівнем володіння АМ, включили до текстів серії книжок три групи слів: 1) "правильні" (ті, що читаються за фонетичним принципом); 2) найбільш вживані слова, що є "неправильними" (тобто відповідають традиційному принципу написання); 3) слова, що є цікавими для учнів завдяки їхнім психологічним особливостям, пізнавальним інтересам тощо. Останні можуть бути як "правильними", так і "неправильними". Всі три групи слів зустрічаються в текстах, хоча "фонетичні" слова переважають.

Автори аргументують свої твердження та погляди таким чином:

1. Друга та третя групи потрібні тому, що одна з них є необхідною умовою для зацікавлення дітей, а інша – необхідною через частотність вживання в текстах.

2. Ідентифікація незнайомих слів вимагає від дітей постійного асоціювання літери зі звуками, і це вміння має бути розвиненим від самого початку [8, с. 9]. Аби застосовувати цю стратегію, учні мають бути ознайомлені з великою кількістю слів, у яких відбувається зв'язок 1 звук – 1 літера, як для голосних, так і для приголосних.

3. П. Тріман, розглядаючи слова будови приголосний-голосний-приголосний (ПГП) (consonant-vowel-consonant – SVC) наголошує, що 94% приголосних, з яких починаються слова, і 92% тих, на які слова закінчуються, вимовляються та пишуться однаково [8, с. 9]. Для голосних у позиції ПГП (або SVC) це є справедливим у 62% випадках. Засвоївши прості зв'язки і читання односкладових слів, процес навчання читання продовжується, й учні сприймають більш складні за орфографією та довжиною слова.

4. В АМ, за даними Р. Вілі та Д. Дурел (1970) [8, с. 9], існує 1437 слів, які мають один склад, будову SVC й утворюють групи, що римуються.

Проаналізувавши зазначені дослідження та різноманітні точки зору, ми помітили, що Г. Девей пише про фонематичність написання 75% фонем, а також про те, що можливість вгадування написання є дуже ймовірною. Тому можливо зробити припущення, що, якщо ми обираємо слово "find", то воно буде вважатися таким, що читається та пишеться за традиційним способом. Одночасно три фонем з чотирьох демонструють "фонематичність" АМ.

Додатково ми розглянули рангований список з 227 слів, поданий М. Ідсом [6, с. 420], і визначили, що з цього списку фонетичному принципу відповідають 75, що складає, якщо не враховувати їх частотність у

тексті, 32,15%. Проте з таким урахуванням це становить майже 36%. Ці підрахунки підтверджують дані Г. В. Рогової та Г. Девея. Однак нам видався цікавим той факт, що за умови вивчення лише трьох неправильних слів (I, the, to) це становитиме 48,53%, а 7 слів – 58,3 %.

Таким чином, можливо стверджувати, що якщо навчати за фонетичним принципом і учні завчать лише 10 слів традиційного написання, то можна правильно читати 61, 45% найчастотніших слів, а інші – незнайомі – учні читатимуть інтуїтивно з 75% правильністю. Це суттєвий для нашого дослідження факт.

Отже, виникає підґрунтя для навчання техніки читання АМ також і за фонетичним принципом. Перешкодою, що може завадити, є лексичний мінімум, який передбачений для вивчення протягом першого року навчання АМ, оскільки переважну більшість слів у ньому учні мають читати за традиційним принципом.

Перспективними напрямками дослідження проблеми є вивчення питань, що пов'язані з розробкою підсистеми вправ для навчання техніки читання АМ за фонетичним принципом.

Використані джерела

1. Борецька Г. Е. Методика формування іншомовної компетентності у техніці читання // Іноземні мови. – 2012. – № 1. – С. 3–8.
2. Васильев А. В. Английский: правила произношения и чтения, грамматика, разговорный язык : [Электронный ресурс] – Режим доступа : http://www.alleng.ru/texts/mybook/2500/TOP_1-2500.htm.
3. Методика викладання іноземних мов у середніх навчальних закладах : підр. для студентів вищих навч. закл. / [С. Ю. Ніколаєва, О. Б. Бігич, Н. О. Бражник та ін.]; автор. кол. С. Ю. Ніколаєва. – [2-е вид.] – К. : Ленвіт, 2002. – 328 с.
4. Рогова Г. В. Методика обучения английскому языку на начальном этапе в общеобразовательных учреждениях : [пособие для учителей и студентов пед. вузов.] / Г. В. Рогова, И. Н. Верещагина. – М. : Просвещение, 2000. – 232 с.
5. Bleving W. Phonics from A to Z : [Электронный ресурс] – Режим доступа : http://books.google.com/books?id=RVNCyoeIRPIC&printsec=frontcover&dq=phonics&hl=ru&ei=ztmOTf6ABJD0sga5nLiCCg&sa=X&oi=book_result&ct=result&resnum=1&ved=0CCkQ6AEwAA#v=onepage&q&f=false.
6. Dewey G. How phonemic is English spelling : [Электронный ресурс] – Режим доступа : <http://www.englishspellingsociety.org/journals/j32/dewey.php>.
7. Eeds M. Using a beginning word list of high frequency words from children's literature K–3 / The Reading Teacher. – № 38 (4). – P. 418–423.
8. Hierbert E. Test and English Language Learners. Scaffolding Entrée to Reading : [Электронный ресурс] – Режим доступа : <http://textproject.org/library/articles/text-and-english-language-learners>.
9. Manzo A. Teaching children to be literate : [Электронный ресурс] – Режим доступа : http://books.google.com/books?id=wKSXmrQIbEkC&printsec=frontcover&dq=teaching+children+to+be&hl=ru&ei=dF_7TaHUDM_TsgayutHaDw&sa=X&oi=book_result&ct=result&resnum=3&sqi=2&ved=0CDQQ6AEwAg#v=onepage&q&f=false

Шастова И. В.

СОВРЕМЕННЫЕ ПОДХОДЫ К ОПРЕДЕЛЕНИЮ ВЕДУЩИХ ПРИНЦИПОВ ОРФОГРАФИЧЕСКОЙ СИСТЕМЫ АНГЛИЙСКОГО ЯЗЫКА

В статье рассматривается проблема определения ведущих принципов орфографической системы английского языка с целью обучения чтению и письму. Для установления степени фонетичности упомянутого языка проанализировано публикации отечественных и зарубежных ученых.

Ключевые слова: фонетический принцип, орфографическая система, звуковой метод обучения технике чтения.

Shastova I. V.

NEW APPROACHES TO DEFINITION OF THE LEADING PRINCIPLES OF THE ENGLISH SPELLING SYSTEM

The article deals with the issue of defining the leading principles of the English spelling system with regard to teaching reading and writing. To specify how phonic the English language is different researchers' points of views have been analyzed.

Key words: phonetic principle, spelling system, Phonics, teaching reading skills.

Стаття надійшла до редакції 18.06.14